

Spoor van Licht, Advent 2022 Nicolaikerk

Week	: 19-25 december (Kerstfeest)
Thema	: Een spoor van licht – Jezus komt voort uit vijf (voor)moeders, maar vergeet de adoptief-vader niet!
Lezing	: Ezechiël 37:15-27; Mattheus 1: 18-25.

Schets van het verhaal

In Mattheüs' vertelling van de oorsprong en de geboorte van Jezus, is de Eeuwige 'voelbaar' tussen de regels aanwezig. Zoals zo vaak in Tenach (O.T.), maakt Hij zich bekend in een droomvisioen. De woorden van de engel, die in zijn naam spreekt, legitimeren de zwangerschap van Maria en ze noemen Jezus vrucht van de heilige Geest. Wat is daarmee gezegd? Zij stellen een einde aan de o zo begrijpelijke maar puur menselijke plannen van Jozef en tonen hem zijn opdracht. Dit appèl op menselijke verantwoordelijkheid – om ook onder moeilijke omstandigheden 'mens' te blijven – is kenmerkend voor de Hebreeuwse bijbel. De thema's die hier aan de dag treden (Gods wegen zijn de onze niet, en brengt redding in nood), het motief van de droom als openbaring van het goddelijke en het motief van de onmogelijke mogelijkheid (de maagd die moeder wordt) zijn bij uitstek bijbels.

In tegenstelling tot Lucas in zijn 'klassieke' kerstbericht (Lucas, 1-20) valt het op dat Mattheüs niet de minste aandacht aan Maria besteedt. Zij komt niet aan het woord en heeft ook geen zeggenschap over de naam van het kind. 'Onmondigheid' voor Maria hier, terwijl Lucas juist veel aandacht heeft voor haar 'beamende' rol. Het contrast toont dat de twee Evangelisten geen feitelijke historische exactheid beoogden, maar een geloofsvisie wensten te illustreren. Mattheüs, die zeer sterk door de joodse traditie werd beïnvloed, laat zijn licht vallen op Jozef als de rechtvaardige dienaar van Gods plannen. De meer kosmopolitische ingestelde Lucas – die zijn Evangelie ook op schrift stelde voor een publiek uit de volkeren – heeft in het geboorteverhaal en de aanloop daartoe, meer het accent gelegd op de rol van de vrouw.

Overigens geeft het geen pas Mattheüs hierom te 'cancelleren'. De zaken worden heel subtiel verteld. We herinneren ons dat hij in zijn geslachtsregister van Jezus, '*Boek van de wording van Jezus Christus*', op zeker moment een vreemde zinswending maakt. Steeds is het: 'en deze verwekte die', en 'die verwekte deze', enzovoort. Maar aan het einde klinkt iets anders: 'Jacob verwekte Jozef', en dan volgt er *niet* – zoals je zou verwachten – 'en Jozef verwekte Jezus', nee, we krijgen te horen: 'Jacob verwekte Jozef, man van Maria, *uit wie verwekt werd Jezus, die de Christus wordt genoemd*'. Een doorbreking van het ritme. Het accent verschuift van een hele rij van verwekkende mannen, naar een vrouw *uit wie* werd verwekt. Een mysterievol gebeuren, waarbij de mannelijke kracht en potentie even niet aan de orde is. De man staat aan de zijlijn, *wat in haar verwekt is, is uit de heilige Geest*.

Deze verrassende wending wordt door geaccentueerd door het vervullingscitaat, ingeleid door de plechtige formule: *dit alles is geschied, opdat vervuld zou worden wat door de Heer, bij monde van de profeet gesproken is, met de woorden: 'Zie, de maagd zal zwanger worden en en zoon baren. En ze zullen hem de naam Immanuël geven, hetgeen betekent: God-met-ons.'*

Ds. Dirk Neven

Vragen

- Jozef droomt. Ken je andere verhalen in de Bijbel waarin via dromen belangrijke aanwijzingen volgen voor keuzes in het leven? Sla eens één zo'n verhaal op: is er een parallel te zien met de dro(men) (Jozef droomt vaker bij Matteüs!) van Jozef?
- Met de mededeling – *Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren* – speelt Matteüs leentjebuurt bij de profeet Jesaja. De profeet staat op zeker moment oog in oog met de corrupte koning Achaz, met zijn dubieuze, goddeloze dealtjes met andere vorsten en machthebbers. En dan komt Jesaja tot zijn beroemde, vrijmoedige uitspraak: *Zie, de jonkvrouw zal zwanger worden en een zoon baren, en zij zal hem de naam Immanuël geven.* (Jesaja 7,14) Er zijn twee subtiele verschillen. Als je je religieuze verbeelding eens inzet: kun je een reden bedenken waarom de Evangelist het oorspronkelijke citaat op twee punten subtiel wijzigt?
- Praat met elkaar door over het appèl op menselijke verantwoordelijkheid onder moeilijke omstandigheden waardoor vrede oplicht of een klein beetje dichterbij komt. Heb je een eigen verhaal in dit verband? Kun je inspirerende voorbeelden noemen uit de wereldsituatie van vandaag? Wat betekent dit voor de impact die kerstfeest op jou heeft?

Gebed

Wij danken U, Eeuwige, dat leven niet zinloos is,
geloven niet onmogelijk, liefde bestaanbaar.
Immers uw menslievendheid verscheen ons door Jezus,
een Woord van Licht, een Weg ten leven voor ieder mens. Amen.

Beeldmeditatie (zie bijlage)

Heilige nacht (1911-1912) van Emil Nolde (1867-1956), maakt deel uit van zijn negenluik *Het leven van Christus*, en geldt als één van de hoogtepunten van het Duitse expressionisme. Wat zien we? Jozef, een wat kalende man op leeftijd, en Maria met een wat oriëntaals, joods uiterlijk, kijken vervuld van geluk en vreugde op naar het kind, nog met de rozerode huid en het waterhoofd van de pasgeborene. Rechts is alleen de kop van de uit de voederbak etende ezel waarneembaar, in de verte doemen de gestalten van de toesnellende herders op. Op het eerste gezicht verwijst deze kerstvoorstelling in weinig opzichten naar de geboorte van de zoon van God. Het lijkt alsof niet het Kind in het middelpunt staat, zoals gebruikelijk, maar de vreugde van Jozef en bovenal van Maria. De titel weerhoudt ons echter van een al te menselijke, al te aardse zienswijze op het gebeuren. Het is een *heilige* nacht. Een bijzondere ster is verschenen aan het firmament en schijnt op het rozerode kindje. Omkaderd door de deuropening, belicht door een teken aan de hemel; er kan geen twijfel over bestaan: dit is het Jezuskind, het Kind van God!

Emil Nolde is – als expressionist – de man van het innerlijke vuur, van het instinctmatige dat achter ons gelaat schuilgaat. Hij wil de diepere zielenroerselen van de mens oproepen en daarom beweegt zijn werk zich op de grens van het groteske. In krachtige, ruwe penseelstreken met contrasterende, soms 'lelijke' kleuren wordt het demonische, het dierlijke, maar ook het goede en het religieuze in het heidense volk breed uitgesmeerd. Dat is bij Nolde de voedingsbodem voor de komst van het Licht op aarde. Midden in een aardse, primitieve, boerse omgeving laat hij Christus verschijnen. Zijn verlossende boodschap raakt de mensen, waardoor zij *bezield*, in extase raken.

Jezus is bij Nolde nooit alleen. Hij wordt omringd door mensen, hij verschijnt als een baken, een reddend licht te midden van het arme volk, dat door zijn komst in extase raakt. Kleur en licht zijn de tekenen van deze verlossing. Daarmee is zijn religieuze kunst bovenal een kunst die verhaalt van

de bevrijding van mensen, en past zijn werk zo goed bij bijbelteksten. Zijn interesse in de kinderjaren van Jezus wordt ook in verband gebracht met zijn huwelijk, dat tot verdriet van de echtelieden kinderloos bleef. Kinderen belichaamden voor Nolde iets van de natuurlijke en spontane ontvankelijkheid die hij zelf in zijn omgang met het geloof evenzeer zocht.

De Bijbel was zo ongeveer het enige boek in het Noord-Sleeswijkse huis van de familie Hansen – zoals Nolde oorspronkelijk heette. Als hij erin las, verzoon hij er beelden, illustraties bij, die hij later, als volwassene, vorm zou geven en uit zou werken. Deze achtergrond verklaart ten dele het dubbele gevoel dat het religieuze werk van Nolde oproept. Over de fantasievolle, sprookjesachtige en kinderlijke basis lijkt de grimmigheid, de felheid en de rijping van de volwassenwording te zijn heen gegaan. Als Nolde in 1927 zijn zestigste verjaardag viert, merkt hij verrast op dat zijn werk door velen geassocieerd wordt met dat van een 'langharige gymnasiast'.

Adventsproject diaconie

Deze weken sluiten we aan bij het project van Kerk in Actie: Jongeren in Israël en de Palestijnse gebieden

In Israël leeft de Joodse en Palestijnse bevolking dicht bij elkaar, maar ze hebben geen contact. Het Rossing Center for Education and Dialogue, christelijke partnerorganisatie van Kerk in Actie, wil hier verandering in brengen. Via een uitwisselingsprogramma worden Joodse en christelijke Palestijnse kinderen met elkaar in contact gebracht. De kinderen, in de leeftijd van 10-15 jaar, krijgen op hun eigen school lessen over elkaars cultuur en godsdienst. Daarna gaan schoolklassen bij elkaar op bezoek. Ze ontmoeten elkaar dan vaak voor het eerst en ontdekken dat de anderen net zo zijn als zichzelf. Ook zijn er trainingen en ontmoetingen voor de docenten. De ontmoetingen helpen om vooroordelen weg te nemen. Als Joodse en Palestijnse kinderen elkaar al jong leren begrijpen, geeft dat hoop voor de toekomst. Met deze collecte steunt u het vredeswerk in Israël en het wereldwijde zendingswerk van Kerk in Actie. Van harte aanbevolen!

Om te doen

Ga bij de koffie in de kerk eens het gesprek aan met iemand die je niet (goed) kent. Over wat Kerst voor je betekent of een van de vragen van vandaag.

Voor de agenda:

- Zaterdag 24 december 22:00 uur Kerstnachtdienst. Voorganger ds Dirk Neven, Berry van Berkum en Ko Zwanenburg, orgel. M.m.v. Utrecht Company of music, vocale solisten en de Nicolaicantorij o.l.v. Karel Demoet
- Zondag 25 december 10:00 uur Kerstochtendviering. Voorganger ds Dirk Neve. Organist Berry van Berkum. M.m.v. Carl Daleboudt, trompet en Vespercantorij o.l.v. Ko Zwanenburg